

Sprawozdanie

komisyi przemysłowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności w zakresie przemysłu krajowego. »Krajowe szkoły zawodowe i warsztaty instrukcyjne«.

Wysoki Sejmie!

Ogólna liczba szkół zawodowych w kraju w porównaniu z rokiem poprzedzającym pozostała niezmienną, jest ich razem 31, w szczególności jedenaście dla wyrobów z drzewa i łoziny, trzy garncarskie, trzy dla wyrobów ze skóry, ośm tkackich, jedna sukiennicza, jedna powroźnicza, trzy koronkarskie a wreszcie jedna dla nauki hafciarstwa. Prócz szkół powyżej wykazanych w drugiej połowie 1897 r. zostały otwarte, szkoła koszykarska w Strychańcach, stolarska w Kalwaryi Zebrzydowskiej, szewska w Dobczycach i Drohobyczu a natomiast dla braku sprzyjających warunków zwinięta została szkoła koronkarska w Starym Sączu.

W poszczególnych kategoriach szkół wprowadzone i zamierzone ważniejsze zmiany znajdują wyraz w niniejszem sprawozdaniu: Szkoła koszykarska w Dżurowie otaczana opieką Rady powiatowej w Śniatynie ma być i rozwój normalny zapewniony. W rzeczywistości na cele szkoły nabytej, grunta o przestrzeni przeszło jednego morga przeznacza zarząd szkoły na urządzenie wzorowej szkółki owocowej, mając na uwadze, że na gruntach tamtejszej okolicy udają się bardzo dobrze drzewa owocowe i z tendencją, iżby uczniowie prócz nauki koszykarstwa w chwilach wolnych od pracy zawodowej, w stosownych porach roku ćwiczyli się praktycznie w hodowli drzew owocowych a tem samem nabrali zamiłowania do sadownictwa.

Usiłowania Rady powiatowej w Śniatynie zasługują na poparcie i z tego też powodu komisya zgodnie z propozycją Wydziału krajowego uznaje potrzebę udzielenia Wydziałowi powiatowemu w Śniatynie bezprocentowej pożyczki w wysokości 3000 zł. na budowę szkoły koszykarskiej w Dżurowie i odpowiedni wniosek Wysokiemu Sejmowi do uchwały przedkłada. Szkoła stolarska w Kalwaryi otwartą została dnia 16. września 1897. Gdy jednak przestrzeń gruntu pod budowlę przeznaczona jest tak mała, że obok budynku szkolnego zbudowanego przez gminę nie ma wolnego miejsca przed magazynem materiałów, okazała się niezbędna potrzeba zakupna przyległej parceli gruntowej obejmującej 1100 s. □ za cenę 1500 zł. w. a. Wydział krajowy uwzględniając, że ten wydatek stosunkowo wysoki pierwotnie nie przewidziany, znaczną różnicę gminie, która na cele szkoły poniosła poważne ofiary, przedstawia potrzebę udzielenia teźże gminie bezzwrotnego zasiłku w wysokości 500 zł. z myślą przyczynienia się do kosztów zakupna gruntu. Komisya uznaje powody za słuszne i zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego wyrazić życzenie, iżby gminie Kalwaryi Zebrzydowskiej zasiłek został udzielony. Krajowy warsztat dla wyrobu zabawek w Jaworowie został otwarty i wydano odpowiednie przepisy organizacyjne wraz z planem naukowym. Szkoły dla przemysłu ceramicznego wykazują rozwój prawidłowy.

Przemysł ceramiczny w kraju wzięwszy w całości, jak świadczą liczne przedsiębiorstwa, nie tylko się ulepsza i rozwija, lecz faktycznie wykazuje poważne rezultaty.

Komisya z wyrazem prawdziwego uznania podnosi, że ten w wysokim stopniu dodatni wynik prac w kierunku podniesienia tej gałęzi przemysłu, zawdzięczyć należy w znacznej części krajowej stacyi ceramicznej zostającej pod kierownictwem inżyniera p. E. Krzena.

Szkoły szewskie znajdują nie tylko uznanie lecz szersze zainteresowanie się wśród samychże bezpośrednio interesowanych rzemieślników, którzy ostatecznie przychodzą do przekonania, że chcąc stawić opór konkurencyi fabrycznej i sprostać wymaganiom dostawy obuwia dla armii, koniecznem jest podnieść zawodowe wykształcenie szewców. Prócz trzech szkół dawniej istniejących powstała świeżo szkoła szewska w Dobczycach i Drohobyczu i po nadto utworzony został kurs majsterski dla szewców we Lwowie na wzór, jaki z upoważnienia Ministerstwa handlu urządził c. k. Muzeum technologiczne we Wiedniu. Z początkiem bieżącego roku podobny kurs został otwarty w Krakowie.

Krajowa szkoła tkacka w Krośnie łącznie z warsztatami wzorowymi w liczbie siedmiu pozostają na niezmiennym stopniu rozwoju i należy tym szkołom przyznać, że wśród niekorzystnych warunków w jakich znajduje się przemysł tkacki w Kraju, oddają usługi przysparzając społeczeństwu zawodowo wykształconych tkaczy i niezaprzeczenie z pewnego rodzaju skutkiem działają na tkaczy wiejskich, którzy wyroby swoje coraz częściej zaczynają produkować na ulepszonych warsztatach tkackich. Przeznaczona suma 15.000 zł. na cel urządzenia oddziału tkactwa mechanicznego przy krajowej szkole tkackiej w Krośnie i wstawiona w rubrykę XVI wydatków na rok 1897 I. rata w kwocie 7000 zł. pozostała nie zużytkowaną, ponieważ jak dotychczas brak jest na miejscu silnej spółki, któraby zapewnić mogła szkole dostawę surowego materiału i zorganizować zbyt gotowych tkanin. Z powodów wyżej wymienionych krajowa komisya przemysłowa powstrzymała na razie akcyę zmierzającą do zaprowadzenia oddziału tkactwa mechanicznego, w konsekwencyi Wydział krajowy nie wstawił do preliminarza budżetu II. raty w wysokości 8000 zł i ogranicza się na przedstawieniu wniosku, ażeby nie wydana w 1897 roku kwota 7000 zł. przeniesioną została do preliminarza budżetu na rok 1898. Komisya akceptuje wniosek Wydziału krajowego żywiąc nadzieję, że stosunki ulegną zmianie na lepsze, i że w niedługim czasie będzie można przystąpić do zorganizowania oddziału tkactwa mechanicznego w Krośnie.

Na skutek petycyi Towarzystwa tkackiego w Glinianach, Wysoki Sejm uchwałą powziętą dnia 6. lutego z. r. polecił Wydziałowi krajowemu, iżby po zbadaniu sprawy przedłożył Sejmowi wniosek na kosztą wzniesienia budynku dla krajowej szkoły tkackiej Glinianach. Czyniąc zadosyć przytoczonej uchwale, Wydział krajowy po przeprowadzeniu potrzebnych badań i rokowań przedstawia wniosek na udzielenie Towarzystwu tkackiemu w Glinianach bezzwrotnego zasiłku w wysokości 4000 zł. na cel budowy szkoły. Komisya przemysłowa przyjmuje wniosek Wydziału krajowego i Wysokiemu Sejmowi do uchwały przedkłada.

Z dążnością podniesienia domowego przemysłu tkackiego, ile możliwości z oszczędzeniem znacznych kosztów połączonych z kreowaniem szkół nowych, Krajowa komisya dla spraw przemysłowych zarządza kursa wędrowne dla nauki tkactwa, wypracowała dla tychże kursów regulamin i powierzyła funkcję nauczyciela wędrownego p. Marcinowi Brzękowi dawniejszemu instruktorowi zwiniętej szkoły tkackiej w Błażowej. Obecnie p. Marcin Brzęk odbywa naukę wędrowną tkactwa w powiecie Tarnobrzeskim w gminach Dąbrowie i Wrzawy. Szereg petycyi wnoszonych do Sejmu krajowego z żądaniami zakładania rozmaitej kategorii szkół zawodowych skłania komisję do wyrażenia życzenia, iżby Wydział krajowy względnie krajowa komisya dla spraw przemysłowych wzięła pod rozwagę, czy kursa wędrowne podobne jak dla tkactwa nie możnaby zaprowadzić i dla innych gałęzi przemysłu n. p. koszykarstwa, szewstwa i t. p.

Krajowa szkoła sukiennicza w Rakszawie rozwija się normalnie a wyroby uczniów znajdują uznanie i coraz szerszy i łatwiejszy zbyt w kraju.

Uchwałą sejmową z 6. lutego 1897., otrzymał Wydział krajowy polecenie, ażeby na najbliższej sesyi sejmowej przedłożył projekt zaprowadzenia oddziału tkactwa mechanicznego przy krajowej szkole sukienniczej w Rakszawie. W wykonaniu powyższej uchwały i uznaniu potrzeby uzupełnienia programu szkoły, któryby obejmował całość techniki przedmiotu, Wydział krajowy biorąc za pod-

stawę operat i kosztorys wypracowany przez kierownika szkoły, wstawił do rubryki XVI. budżetu krajowego na rok 1898 I. ratę w kwocie 7000 zł. a. w. Komisya w zupełności zgadza się na wstawienie pierwszej raty do budżetu tem więcej, ile że rozszerzenie programu szkoły da uczniom zupełny obraz wełnianego przemysłu i wyraża życzenie, że jak skoro operat kierownika wyjdzie ze stadyum badań krajowej komisji dla spraw przemysłowych i spółka, o której mowa w sprawozdaniu komisji, finansowo się wzmocni, Wydział krajowy przystąpi do utworzenia oddziału tkactwa mechanicznego przy krajowej szkole sukienniczej w Rakszawie. Do projektu preliminarza na rok 1898 wstawił Wydział krajowy kwotę 3300 zł., jako zasiłek nadzwyczajny na budowę drogi od gościncea powiatowego do krajowej szkoły sukienniczej w Rakszawie. Komisya zgodnie z Wydziałem krajowym przedstawia Wysokiemu Sejmowi odpowiedni wniosek do uchwały, czyniąc zadosyć od dawna odczuwanej potrzebie, bowiem na drodze obecnie istniejącej, wszelkie transporta połączone są z niesłychanymi trudnościami i kosztami.

W ubiegłym roku z ramienia Wydziału krajowego przeprowadzono lustrację administracyjną w siedemnastu szkołach zawodowych, a wedle sprawozdania Wydziału krajowego zamierzone są dalsze lustracje w czasie najbliższym. Z zadowoleniem przyjmuje komisya fakt przeprowadzenia lustracji stosunkowo w znacznej ilości szkół zawodowych, mając przeświadczenie, że drogą lustracji zacieśniony zostaje stosunek między Władzą zwierzchniczą a zarządami poszczególnych szkół.

Frekwencya uczniów w szkołach zawodowych rzeczywiście zamiast progresywnie wzrastać stosunkowo się zmniejszyła zwłaszcza w szkołach garncarskich i tkackich. Ten objaw nie jest dobry, należy przeto bliżej zbadać przypuszczalne powody obniżenia się frekwencji i zastosować w miarę możliwości skuteczne środki zaradcze.

Znaczna część uczniów, którzy uczęszczają do szkół zawodowych, ogarnia pewnego rodzaju obawa i troska o przyszłość, i zadają sobie a częstokroć i zarządom szkoły pytanie, w dzisiejszych stosunkach wcale uzasadnione — czy znajdą pracę? a tem samem czy nabyte zawodowe wykształcenie zapewni im egzystecję. Chodzi o to, ażeby prócz wykształcenia zawodowego otoczyć ich pewnego rodzaju opieką wówczas, gdy samodzielnie pracować mają i starać się wytworzyć przynajmniej znośne warunki dla istnienia i rozwoju pewnych kategorii przemysłu. Do wzrostu frekwencji, któraby odpowiadała rzeczywistym potrzebom przemysłu krajowego i kraju i zabezpieczenia egzystencji zawodowo wykształconym jednostkom, zdaniem komisji przyczynić się może równorzędne harmonijne współdziałanie społeczeństwa, oparte o skuteczną pomoc władz autonomicznych i rządowych.

Jednostki oświecone i znające doniosłość potrzeby podniesienia przemysłu krajowego winne rozwinać energiczną działalność w tym kierunku, ażeby ludność wiejską i małomiejską zachęcić do korzystania ze szkół zawodowych, na tej jednak idealnej części zadania poprzestać nie należy, lecz zarazem powinno się rozbudzać wśród społeczeństwa, powiedzmy tę ambicję, ten lokalny patryotyzm, iżby wyroby krajowe zakupnem wspierać a kupować obcokrajowe jedynie natenczas, jeżeli tego rodzaju wyrobów w kraju nie ma wyprodukowanych. Wszelkie usiłowania Wydziału krajowego i krajowej komisji dla spraw przemysłowych, dążące do podniesienia przemysłu nie odniosą w całej pełni pożądanego skutku, dopókiąd zamożniejsze sfery naszego społeczeństwa w tej pracy nie wezmą wydatnego udziału. Oprócz zakupu wyrobów, tworzeniem silnych finansowo spółek udziałowych czy też akcyjnych dla poszczególnych kategorii przemysłu, mogą zamożniejsze sfery z nadzwyczajnym sukcesem przyczynić się do ulepszenia i rozwoju przemysłu. Opieka i współdziałanie Władz niesłychanie doniosłe ma znaczenie dla podniesienia i rozwoju przemysłu krajowego, komisya uznaje, że pracy i energii naszej władzy autonomicznej zawdzięczyć należy postęp i rozwój przemysłu i licząc się z tym faktem, uważa za właściwe pewne życzenia wypowiedzieć w przeświadczeniu, że Wydział krajowy bądź to we własnym zakresie lub też w drodze przedstawienia c. k. Rządowi, spowoduje skuteczne tych życzeń załatwienie. W streszczeniu postulata obejmują kwestye następujące:

1. Przeprowadzenie handlowej organizacyi dla wyrobów przemysłu krajowego.
2. Poczynienie odpowiednich starań, iżby w kraju założoną została przedsiębiorstwa lnu.

3. Utworzenie posady fachowego referenta technicznego przy krajowej komisji dla spraw przemysłowych, z uwagi na tę okoliczność, że kraj posiada znaczną ilość szkół zawodowych, mnożą się żądania tworzenia szkół nowych, — skutkiem czego działalność komisji przybiera coraz szersze rozmiary.

4. Zaprowadzenie kursów naukowych praktycznych dla rozmaitej kategorii rzemiosł, podobnie jak to uczynił Wydział krajowy dla rzemiosła szewskiego.

5. Wydanie nakazu zarządom szpitali i innym zakładom pozostającym pod zarządem Wydziału krajowego, iżby zaopatrywały się w wyroby krajowe — toż samo w formie zalecenia gminom miejskim.

6. Poczynienie starań u c. k. Rządu, ażeby szkoły zawodowe, których organizacja odpowiada przepisom ustawy, były uprawnione do wydawania świadectw uzdolnienia.

7. Domagania się u Władz rządowych i za pośrednictwem Koła polskiego w Wiedniu, iżby dostawy do armii, o ile dotyczą jakiegokolwiek gałęzi przemysłu, powierzane były drobnym przemysłowcom.

8. W celu ułatwienia producentom dostaw były ustanowione w kraju stałe komisje odbiorcze dla dostaw do armii.

Skreślone powyżej życzenia w przeważnej części były przedmiotem obrad i uchwał Wysokiego Sejmu, i jedynie w kwestyi organizacyi handlu, dostaw do armii i kursów naukowych pozwala sobie komisya dodać kilka słów na uzasadnienie.

Wyroby tkackie, wyprodukowane w szkołach i w ogóle na ulepszonych warsztatach, są dobre i co do cen wytrzymują konkurencyę z dobrymi co do jakości wyrobami fabrycznymi. Jeden z dowodów daje przykład dostawy gotowej bielizny dla szpitala wojskowego w Kladni w Bośni. W skutek ogłoszeń wniosło Towarzystwo handlowe w Łańcucie ofertę do Zarządu Szpitala, załączając próbki płócien wyprodukowanych w miejscowym krajowym warsztacie tkackim i niewątpliwie wytrzymawszy konkurencyę fabryczną co do cen i jakości, pozyskało dostawę, o której mowa. Po odstawieniu zamówionej bielizny, zarząd szpitala do tego stopnia był zadowolony z wyrobów, że prócz zapłaty należnej sumy, nadesłał Towarzystwu pismo pełne uznania w formie świadectwa i zarazem zapowiedź dalszych zamówień.

Ten przykład wskazuje, że gdyby część handlowa w szkołach naszych zawodowych i spółkach ujęta być mogła w pewną organizacyę, to nie tylko w kraju, lecz i poza granicami nasze wyroby znalazłyby odbyt. Z uznaniem podnosi komisya, że pierwszy krok w kwestyi organizacyi handlowej czyni Wydział krajowy wstawieniem do budżetu krajowego kwoty 1.200 zł., przeznaczonej na opłaconie agenta handlowego.

W kwestyi dostaw dla armii zaznacza komisya, że z końcem bieżącego 1898 roku expiruje kontrakt zawarty z wielkimi fabrykantami o dostawę obuwia dla armii. Jak dotychczas stopniowo aż do wysokości jednej czwartej części dostaw, powierzały władze wojskowe robotę obuwia drobnym przemysłowcom, a jeżeli się zważy, że stan małomieszczkański u nas w kraju w sposób prawdziwie zastraszający upada, że wśród tych sfer ubóstwo i nędza panuje, rzeczą jest zupełnie słuszną, ażeby Rząd powierzeniem dostaw jeżeli nie w całości, przynajmniej w części znaczniejszej drogą przyporządkowania pracy tymże przemysłowcom przyszedł z pomocą. Prócz dostaw obuwia ważną jest niemniej kwestya wyrobu i dostawy innych artykułów dla potrzeb armii, które wykonać mogą przemysłowcy jak krawcy, rymarze, kuśnierze, blacharze itp. — Ażeby jednak poziom fachowego wykształcenia naszych rzemieślników podnieść i wytworzyć znaczniejszą ilość ukwalifikowanych do podjęcia robót, komisya zaleca utworzenie kursów majsterskich dla różnych kategorii rzemiosł. Wydział krajowy i krajowa komisya dla spraw przemysłowych w sprawozdaniu przedstawiają szczegóły dotyczące starań czynionych u c. k. władz rządowych w celu pozyskania wyższych zasiłków na rzecz szkół zawodowych w kraju. Z przykrością komisya zaznacza, że c. k. Ministerjum wyznań i oświecenia zamiast żądanej kwoty 47.650 zł., uzasadnionej potrzebami, przyznało jedynie kwotę 32.100 zł., zatem mniej o 15.550 zł.

Szkoły zawodowe, zwłaszcza w innych krajach naszej monarchii, prawie wyłącznie zakładane i utrzymywane są kosztem skarbu państwa. Na szkoły zawodowe, szkolnictwo przemysłowe i rozmaite subwencye, w państwowym budżecie na r. 1898 figuruje poważna suma 2,798 050 zł., jednakowoż mniej aniżeli 8% z tej całej sumy

przeznacza Ministerium dla Galicyi. Do jakiego stopnia Ministerstwo wyznań i oświecenia zajmuje wprost niechętnie stanowisko w obec potrzeb kraju naszego w kierunku podniesienia przemysłu, najlepiej charakteryzuje fakt, że w tej części Monarchii istnieje 31 szkół państwowych tkackich, na których utrzymanie prelimitowaną jest w budżecie państwowym na rok 1898 kwota 272.437 zł., natomiast na szkoły i warsztaty wzorowe tkackie w Galicyi przyznał Skarb państwa w przeciwstawieniu do powyżej wymienionego wydatku kwotę 10.150 zł. nieproporcjonalnie niską. Po nadto Wydział krajowy wykazując potrzeby zasiłków dla szkół zawodowych, prosił o przyznanie znaczniejszej subwencji w wysokości 7.500 zł. na cel utworzenia oddziału tkactwa mechanicznego w Krośnie, — tę pozycję w zupełności Ministerium skreśliło, pomimo, że w państwowych szkołach tkackich w przeważnej części zaprowadzone i utrzymywane są z funduszków państwowych oddziały tkactwa mechanicznego. Nie chcąc tę niemłą kwestję dłużej omawiać, komisya ogranicza się na powyżej określonym uzasadnieniu i zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego przedstawia Wysokiemu Sejmowi do uchwały odpowiednią rezolucję.

W zakończeniu przedkłada Komisya Wysokiemu Sejmowi do uchwały szereg wniosków, przychem zaznacza, że w zupełności przyjmuje wnioski Wydziału krajowego odnoszące się:

1. do przeniesienia na rok 1898 kwoty 7.000 zł. nie wydanej w 1897 roku, przeznaczonej na cel urządzenia oddziałów tkactwa mechanicznego przy krajowej szkole tkackiej w Krośnie;

2. do udzielenia Wydziałowi powiatowemu w Śniatynie bezprocentowej pożyczki w wysokości 3.000 zł.;

3. do udzielenia Towarzystwu tkackiemu w Glinianach bezwrotnego zasiłku w wysokości 4.000 zł.;

4. Do udzielenia zasiłku w wysokości 3.300 zł. na zbudowanie drogi dojazdowej do krajowej szkoły sukienniczej w Rakszawie;

5. do udzielenia kredytu w wysokości 500 zł., potrzebnego na zakupno gruntu w Kalwaryi Zebrzydowskiej.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 30. listopada 1897 L. 75.421 i dołączone do niego sprawozdanie z czynności komisji krajowej dla spraw przemysłowych w zakresie szkół i warsztatów zawodowych.

II. Kredyt w kwocie 7.000 zł., wstawiony do budżetu krajowego na r. 1897 jako pierwsza rata dotacji krajowej na urządzenie tkactwa mechanicznego w krajowej szkole tkackiej w Krośnie, uchwalonej na posiedzeniu sejmowym z d. 6. lutego 1897, Sejm przedłuża na rok 1898, upoważnia Wydział krajowy do użycia tej kwoty na cel wymieniony do końca roku budżetowego 1898, — oraz poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby drugą ratę powyższej dotacji w kwocie 8.000 zł. wstawił do preliminarza budżetu krajowego na rok 1899.

III. Sejm przeznacza do rozporządzenia Wydziału krajowego:

- a) kwotę 3.000 zł. tytułem bezprocentowej pożyczki dla powiatu śniatyńskiego na zakupno realności celem umieszczenia w niej krajowej szkoły koszykarskiej w Dżurowie;
- b) kwotę 4.000 zł. tytułem bezwrotnego zasiłku dla Towarzystwa tkackiego w Glinianach na wystawienie budynku dla tamtejszego krajowego naukowego warsztatu tkackiego według wskazówek i wymagań Wydziału krajowego;
- c) kwotę 3.300 zł. tytułem jednorazowego zasiłku na zbudowanie drogi dojazdowej od powiatowego gościńca do krajowej szkoły sukienniczej w Rakszawie;
- d) kredyt do wysokości 500 zł. celem dopomożenia gminie Kalwaryi Zebrzydowskiej do pokrycia kosztów zakupna gruntu niezbędnego dla rozszerzenia realności tamtejszej krajowej szkoły stolarskiej.

IV. Sejm upoważnia Wydział krajowy, ażeby w celu utworzenia posady referenta technicznego przy komisji krajowej dla spraw przemysłowych, wstawił odpowiednią kwotę do budżetu krajowego na rok 1899.

V. Sejm wzywa c. k. Rząd:

1. Ażeby dostawę obuwia, odzieży i rozmaitych przyborów dla armii w znaczniej większej niż dotąd mierze powierzał drobnym przemysłowcom i w celu ułatwienia dostaw ustanowił w kraju komisye odbiorcze;
2. ażeby udzielał wyższych zasiłków ze Skarbu państwa na utrzymanie krajowych szkół zawodowych.

We Lwowie, dnia 1. lutego 1898.

Przewodniczący:

Szczepanowski w. r.

Sprawozdawca:

Żardecki w. r.